

FAQ

FOCUSED AND QUICK

Issue 178

October 30, 2020

เจาะลึกความสามารถในการแข่งขันของเวียดนาม

ธนวัฒน์ พนิตพงศ์ศรี และ ณัฏพล จรูญทิพัฒน์กุล

บทความนี้เป็นทรัพย์สินของธนาคารแห่งประเทศไทย

การกล่าว คัด หรืออ้างอิง ข้อมูลบางส่วนตามสมควรในบทความนี้

จะต้องกระทำโดยถูกต้อง และอ้างอิงถึงผู้เขียนและธนาคารแห่งประเทศไทย โดยชัดเจน

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นความเห็นของผู้เขียน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

Source: <https://www.barrons.com/articles/as-vietnams-economy-booms-more-luxury-buyers-emerge-01565016466>

“เวียดนามมีความได้เปรียบสูง
ในการดึงดูดการลงทุนในภาคการผลิต
โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น
เนื่องจากมีต้นทุนต่ำ และมีตลาดรองรับ
ที่ขยายตัวดีทั้งในและต่างประเทศ”

เวียดนามเป็นประเทศที่น่าจับตามองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งด้านศักยภาพการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติที่โดดเด่น ความได้เปรียบในด้านต้นทุนแรงงานที่ต่ำ กำลังซื้อในประเทศที่เติบโตต่อเนื่อง และนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐที่ชัดเจน ทิศทางการส่งออกที่ขยายตัวต่อเนื่องของเวียดนาม ส่วนหนึ่งเกิดจากการเน้นส่งเสริมพัฒนาในอุตสาหกรรมที่ประเทศมีความถนัด ส่งผลให้สามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในประเทศต่าง ๆ ได้มากขึ้น

ไทยและเวียดนามเป็นทั้งคู่ค้าและคู่แข่งระหว่างกัน ในมิติของคู่ค้า ไทยสามารถใช้โอกาสจากการเติบโตของเวียดนาม ในการลงทุนเปิดตลาด หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานได้ และในมิติของคู่แข่ง ไทยควรให้ความสำคัญกับสินค้าที่ไทยมีความชำนาญสูงกว่า และเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมนวัตกรรมเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันต่อไป

บทนำ

เศรษฐกิจเวียดนามเติบโตอย่างน่าจับตามองในสายตาของนักลงทุนทั่วโลก สะท้อนจาก GDP ที่ขยายตัวเฉลี่ยกว่าร้อยละ 6.7 ต่อปี¹ ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี ตั้งแต่การเริ่มใช้นโยบาย Doi Moi² ในปี 2529 เพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจให้เป็นไปตามกลไกตลาดมากขึ้น

ขนาดเศรษฐกิจเวียดนามปัจจุบัน ปี 2562 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 44.4 ของขนาดเศรษฐกิจไทย³ โดยก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 IMF เคยประเมินว่าเศรษฐกิจเวียดนามจะขยายตัวสูงจนสัดส่วนเพิ่มเป็นร้อยละ 51.2 ของขนาดเศรษฐกิจไทย ในปี 2567⁴ อย่างไรก็ดี แม้ว่าเศรษฐกิจเวียดนามจะได้รับผลกระทบจาก COVID-19 และ IMF ได้ปรับลดประมาณการการขยายตัว

ของเศรษฐกิจเวียดนามปี 2563 จากเดิมที่ร้อยละ 6.5 เหลือร้อยละ 2.7 แต่ยังคงนับเป็นอัตราการขยายตัวสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาค⁵ และคาดว่าเศรษฐกิจเวียดนามจะกลับมาขยายตัวได้ร้อยละ 7.0 ในปี 2564

เนื่องจากเวียดนามเป็นประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่โดดเด่น บทความนี้จึงวิเคราะห์ภาพรวมเศรษฐกิจ โครงสร้างการส่งออก การค้ากับไทย การลงทุนจากต่างประเทศ ปัจจัยดึงดูดการลงทุน และเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของเวียดนามกับไทย

1. โครงสร้างเศรษฐกิจเวียดนามโดยสังเขป

เวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจจากระบบคอมมิวนิสต์ไปสู่ระบบเศรษฐกิจตลาดเชิงสังคมนิยม (Socialist-Oriented

¹ ธนาคารโลก (ข้อมูลเฉลี่ยปี 2530 – 2562)

² อ่านว่า “ดอยมอย” แปลว่าเปลี่ยนใหม่ หรือบูรณะใหม่

³ เวียดนามมีรายได้ต่อหัวเป็นสัดส่วนร้อยละ 34.3 ของไทย

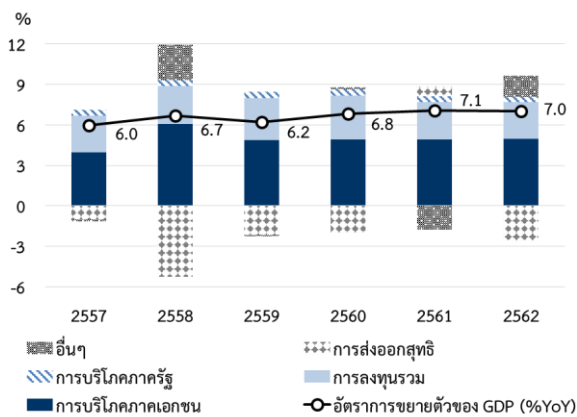
ข้อมูลจาก World Economic Outlook, October 2019, IMF

⁴ IMF ประเมินว่าในช่วง 5 ปี (2563 – 2567) เศรษฐกิจไทยจะขยายตัวเฉลี่ยที่ประมาณร้อยละ 3.5 (ข้อมูลจาก Thailand 2019 Article IV, IMF)

⁵ IMF ประเมินว่าเศรษฐกิจของกัมพูชาและไทยในปี 2563 จะหดตัวร้อยละ 1.6 และ 6.7 ตามลำดับ ขณะที่เศรษฐกิจลาวและเมียนมา จะขยายตัวที่ร้อยละ 0.7 และ 1.8 ตามลำดับ (World Economic Outlook, April 2020)

Market Economy) และเริ่มใช้นโยบาย Doi Moi ในปี 2529 เพื่อลดการผูกขาดของภาครัฐและให้ประชาชนประกอบธุรกิจเสรีมากขึ้น รวมถึงเปิดเสรีด้านการค้าและการลงทุนมากขึ้น สะท้อนจากการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ในปี 2538 และองค์การการค้าโลก (WTO) ในปี 2550 ตลอดจนการปฏิรูประบบเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ก้าวกระโดด

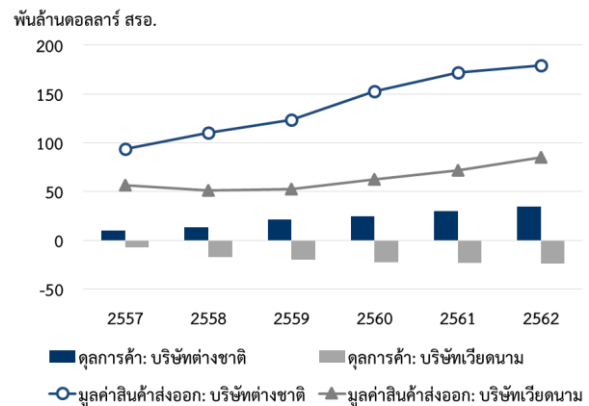
รูปที่ 1 ที่มาของการขยายตัวของเศรษฐกิจเวียดนาม (ปี 2557 – 2562)

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

เศรษฐกิจเวียดนามถูกขับเคลื่อนด้วยการบริโภคภาคเอกชนเป็นสำคัญ (รูปที่ 1) สะท้อนจากสัดส่วนกว่าร้อยละ 70 ของ GDP⁶ โดยการบริโภคภาคเอกชนขยายตัวเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.4 ต่อปีในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา จากกำลังซื้อในประเทศที่ขยายตัวตามค่าแรงที่ปรับเพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจที่ขยายตัวต่อเนื่อง ขณะที่แรงขับเคลื่อนที่สำคัญอีกประการคือการลงทุนของภาครัฐและเอกชน⁷ ซึ่งมีทิศทางขยายตัวดีจาก (1) การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) โดยเฉพาะจากเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ (2) การลงทุนโครงการขนาดใหญ่ในภาคอสังหาริมทรัพย์และภาคการผลิตพลังงานไฟฟ้า สอดคล้องกับการขยายตัวของสังคมเมือง และ (3) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งส่งผลให้เวียดนามสามารถเกินดุลการค้าได้ในระยะหลัง (รูปที่ 2)

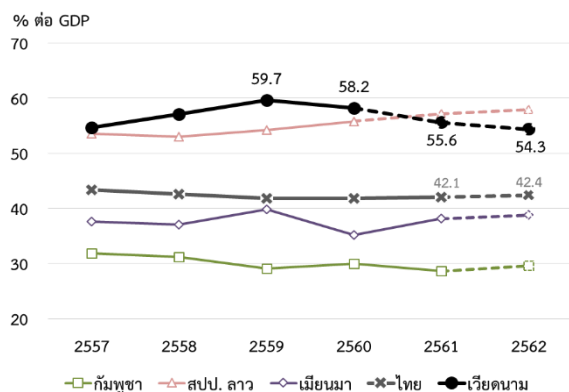
รูปที่ 2 มูลค่าสินค้าส่งออกและดุลการค้าของเวียดนาม แบ่งตามสัญชาติของบริษัท (ปี 2557 – 2562)

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

ทั้งนี้ เวียดนามอาจมีข้อจำกัดด้านการดำเนินนโยบายการคลังและนโยบายการเงิน จากระดับหนี้สาธารณะและสัดส่วนสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan: NPL) ที่อยู่ในระดับสูง โดยระดับหนี้สาธารณะเคยแตะระดับสูงสุดที่ประมาณร้อยละ 60 ของ GDP เมื่อปลายปี 2559 ก่อนจะค่อย ๆ ลดลงหลังจากภาครัฐเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีและการบริหารรายจ่าย (รูปที่ 3) โดยระดับหนี้สาธารณะดังกล่าวอาจเป็นข้อจำกัดในการขับเคลื่อนและกระตุ้นเศรษฐกิจในอนาคต

รูปที่ 3 สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP ของ CLMVT ระหว่างปี 2557 – 2562

ที่มา: World Economic Outlook, October 2019, IMF

ด้านนโยบายการเงิน⁸ สัดส่วน NPL ที่เพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 4.1 ณ ไตรมาสที่ 2/2557 จากการที่ธนาคารกลางเวียดนาม (State Bank of Viet Nam: SBV) เคยอาศัยการขยายสินเชื่อเป็นเครื่องมือหลักขับเคลื่อน

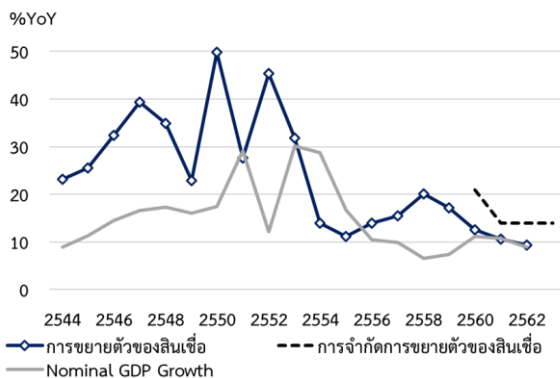
⁶ ข้อมูลปี 2561 จาก Viet Nam 2019 Article IV Staff Report, IMF

⁷ ข้อมูลจาก General Statistics Office of Viet Nam ซึ่งเผยแพร่ข้อมูลของการลงทุนภาครัฐและภาคเอกชนรวมกัน

⁸ กรอบนโยบายการเงินของ SBV คือการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Rate Anchor) โดยอัตราแลกเปลี่ยน ดอง-ดอลลาร์สหรัฐ สามารถผันผวนได้ไม่เกินร้อยละ 3 ต่อวัน

เศรษฐกิจ SBV จึงดำเนินนโยบายการเงินอย่างเข้มงวดมากขึ้นในปัจจุบัน โดยจำกัดการขยายตัวของสินเชื่อรายปีของธนาคารแต่ละแห่ง ตามฐานะความมั่นคงและผลประกอบการ และยังมีนโยบายที่จะกำหนดให้สินเชื่อขยายตัวได้ไม่เกินอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอนาคต (รูปที่ 4) เพื่อให้ภาคการเงินและภาคเศรษฐกิจเติบโตอย่างสอดคล้องกันมากขึ้นในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีมาตรการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา NPL อาทิ (1) การปรับปรุงกฎหมายเพื่อเอื้อให้สถาบันการเงินจัดการหนี้เสียได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (2) การปรับปรุงหลักเกณฑ์กำกับดูแลเงินกองทุนสำหรับระบบธนาคารพาณิชย์ ให้เป็นไปตามมาตรฐาน Basel II โดยเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 และ (3) การใช้มาตรการ Macroprudential ซึ่งเน้นการกำกับดูแลเพื่อลดความเสี่ยงเชิงระบบ (Systemic Risk) และลดความไม่สมดุลของอายุสินทรัพย์และหนี้สิน (Maturity Mismatch) ส่งผลให้ธนาคารต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับคุณภาพของการปล่อยสินเชื่อ แม้ปัญหา NPL จะปรับดีขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 1.6 ณ สิ้นปี 2562

รูปที่ 4 อัตราการขยายตัวของสินเชื่อ การจำกัดการขยายตัวของสินเชื่อ และ Nominal GDP Growth (ปี 2544 – 2562)

ที่มา: CEIC รวบรวมข้อมูลโดยผู้เขียน

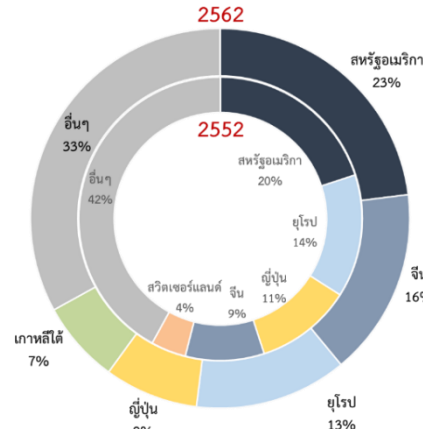
มองไปข้างหน้า คาดว่าเศรษฐกิจเวียดนามจะยังขยายตัวดี จากแรงส่งของการบริโภคภาคเอกชน การลงทุนจากต่างประเทศ และการส่งออกสินค้าเป็นสำคัญ ทั้งนี้ แม้ว่าการใช้เครื่องมือนโยบายการคลังและนโยบายการเงินอาจจะยังมีข้อจำกัดจากระดับหนี้สาธารณะและ NPL แต่ปัญหาดังกล่าวมีพัฒนาการที่ดีขึ้น

⁹ มีอีกชื่อหนึ่งว่า Balassa Index โดยหากดัชนีมีค่ามากกว่า 1 หมายความว่าประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าดังกล่าว (รายละเอียดสมการคำนวณในภาคผนวก)

2. โครงสร้างตลาดส่งออกและสินค้าส่งออกหลัก

โครงสร้างตลาดส่งออกของเวียดนามกระจุกตัวอยู่ใน 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา จีน ยุโรป ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ คิดเป็นร้อยละ 67 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด ในปี 2562 จากร้อยละ 58 ในปี 2552 (รูปที่ 5)

รูปที่ 5 ตลาดส่งออกสินค้าของเวียดนาม ปี 2552 และ 2562

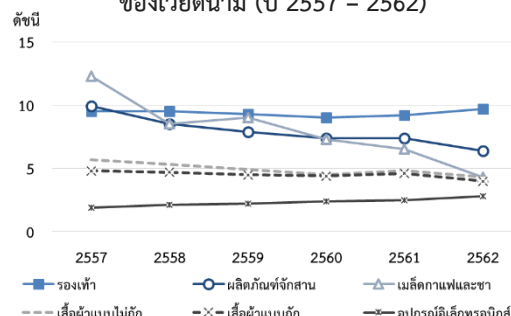

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

ในมิติของกลุ่มสินค้า สินค้าส่งออกกระจุกตัวได้แก่ (1) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ (2) เครื่องนุ่งห่ม และ (3) รองเท้า คิดเป็นร้อยละ 42 11 และ 8 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดในปี 2562 ตามลำดับ น่าสนใจว่า สินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่เวียดนามมีความถนัดในการผลิต และเป็นสินค้าที่ประเทศคู่ค้ามีแนวโน้มความต้องการเพิ่มขึ้นหรือไม่ ซึ่งดูได้จากตัวชี้วัด คือ

2.1 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ⁹ (Revealed Comparative Advantage: RCA) เป็นดัชนีที่ใช้วัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศในการส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ดัชนี RCA แสดงว่าเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากที่สุด ในอุตสาหกรรมรองเท้า ผลิตภัณฑ์จักสาน เมล็ดกาแฟและชา และเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลัก (รูปที่ 6)

รูปที่ 6 สินค้าที่มีค่าดัชนี RCA สูงที่สุด 5 อันดับแรกของเวียดนาม (ปี 2557 – 2562)

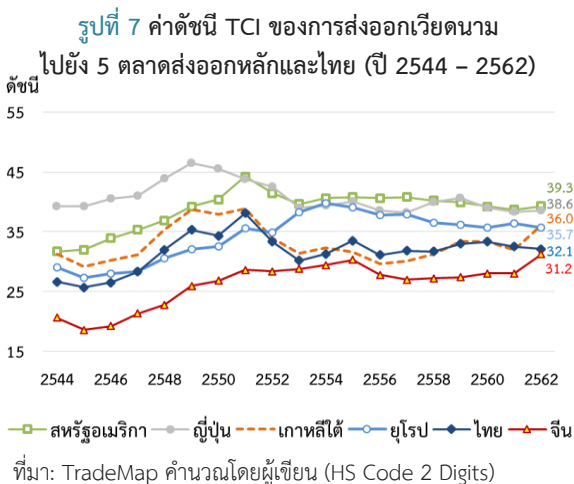

ที่มา: TradeMap คำนวณโดยผู้เขียน (HS Code 2 Digits)

สำหรับหมวดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เวียดนามมีค่า RCA อยู่ที่ 2.8 ซึ่งแม้จะไม่สูงนักแต่ปรับดีขึ้นต่อเนื่องตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เมื่อพิจารณาค่า RCA รายหมวดย่อยของสินค้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่าโทรศัพท์มือถือซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของเวียดนามในระยะหลังนั้นมีค่า RCA สูงถึง 8.2 แสดงถึงความสามารถในการแข่งขันของโทรศัพท์มือถือ

ในระยะข้างหน้า ค่า RCA ของเวียดนามน่าจะเพิ่มสูงขึ้นอีก โดยเฉพาะหมวดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รองเท้า และเครื่องนุ่งห่ม จากผลของความตกลงการค้าเสรีสหภาพยุโรปและเวียดนามที่เริ่มบังคับใช้แล้วตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2563 ซึ่งช่วยลดภาษีสินค้าให้เหลือร้อยละ 0 จากอัตราภาษีเดิม (หมวดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 0 – 14 หมวดรองเท้าร้อยละ 3 – 8 และหมวดเครื่องนุ่งห่มร้อยละ 0 – 20) ภายในระยะเวลา 4 – 8 ปี ตามความอ่อนไหวของประเภทสินค้าแต่ละประเภท

2.2 ดัชนีความเกื้อกูลทางการค้าระหว่างประเทศ¹⁰ (Trade Complementarity Index: TCI) เป็นดัชนีชี้วัดว่าประเทศผู้นำเข้ามีโครงสร้างสินค้านำเข้าคล้ายคลึงกับโครงสร้างสินค้าส่งออกของประเทศผู้ส่งออกเพียงใด ซึ่งดัชนี TCI สะท้อนว่าสินค้าส่งออกของเวียดนามโดยรวมเป็นสินค้าที่จีนต้องการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา (รูปที่ 7) ขณะที่ดัชนี TCI กับไทยและตลาดส่งออกหลักอื่น ๆ ได้แก่ สหรัฐฯ ยุโรป ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ มีทิศทางทรงตัวหรือชะลอลง **จีนจึงมีโอกาสนำเข้ามีบทบาทสำคัญในตลาดส่งออกของเวียดนามมากขึ้นต่อเนื่อง และยังเป็นตลาดที่มีศักยภาพในการนำเข้าสินค้าเวียดนามเพิ่มขึ้นในระยะต่อไป**

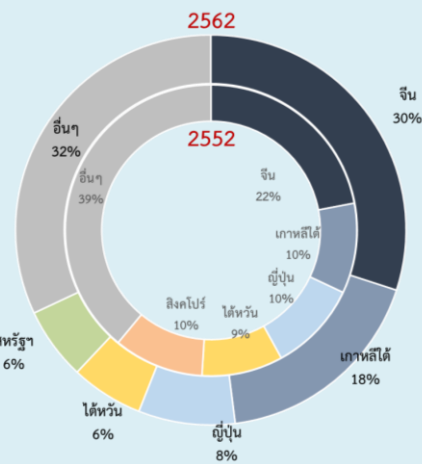

¹⁰ ดัชนีมีค่าตั้งแต่ 0 – 100 โดยหากดัชนีมีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้าหมวดต่าง ๆ ของประเทศ

BOX 1: ส่องคู่มือการนำเข้าของเวียดนาม

โครงสร้างตลาดนำเข้าสินค้าของเวียดนามมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับตลาดส่งออก นั่นคือค่อนข้างกระจุกตัวอยู่ในไม่กี่ประเทศ อีกทั้งยังมีทิศทางกระจุกตัวเพิ่มขึ้น สะท้อนจากมูลค่าการนำเข้าจากแหล่งนำเข้าที่ใหญ่ที่สุด 5 อันดับ ที่มีสัดส่วนร้อยละ 68 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของเวียดนามในปี 2562 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 61 ในปี 2552 (รูปที่ 8)

รูปที่ 8 โครงสร้างตลาดนำเข้าสินค้าของเวียดนาม ปี 2552 และ 2562

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

ในมิติของกลุ่มสินค้า พบว่าสินค้านำเข้าของเวียดนามส่วนใหญ่เป็นสินค้าทุนและเชื้อเพลิง สอดคล้องกับการขยายตัวในภาคการผลิตในช่วงที่ผ่านมา โดยสินค้านำเข้าหลักคือหมวด (1) เครื่องจักรไฟฟ้า (2) เครื่องจักรและเครื่องใช้กล (3) พลาสติกและของที่ทำด้วยพลาสติก และ (4) เชื้อเพลิง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29 10 5 และ 4 ของมูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดในปี 2562 ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ทางการค้ากับไทย

ในช่วงที่ผ่านมา ระดับการค้าขายของไทยกับเวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนจากมูลค่าการค้าที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8.7 ต่อปี ในช่วงปี 2558 – 2562 โดยไทยเป็นฝ่ายเกินดุลการค้ากับเวียดนามมาโดยตลอด

ในปี 2562 ไทยและเวียดนามมีมูลค่าการค้าระหว่างกัน 17.6 พันล้านดอลลาร์ สรอ. โดยไทยเกินดุล

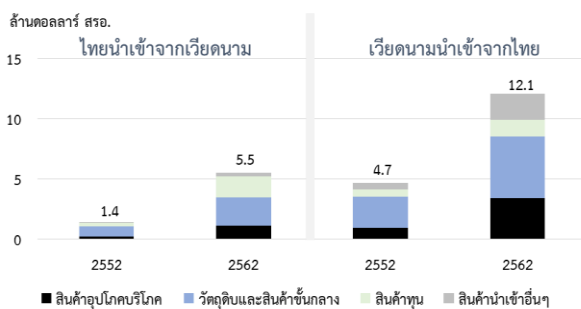
ต้นทาง ตรงกับสัดส่วนการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศปลายทาง (รายละเอียดสมการคำนวณในภาคผนวก)

การค้าเวียดนาม 6.5 พันล้านดอลลาร์ สรอ. และนับเป็นตลาดส่งออกที่ใหญ่อันดับที่ 8 ของเวียดนามในมิติของกลุ่มสินค้า สินค้านำเข้าของเวียดนามส่วนใหญ่เป็นสินค้าทุนและเชื้อเพลิง สอดคล้องกับการขยายตัวในภาคการผลิต โดยสินค้านำเข้าหลักคือหมวด (1) เครื่องจักรไฟฟ้า (2) เครื่องจักรและเครื่องใช้กล (3) พลาสติกและของที่ทำด้วยพลาสติก และ (4) เชื้อเพลิง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29 10 5 และ 4 ของมูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดในปี 2562 ตามลำดับ ขณะที่เวียดนามเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 5 ของไทย รองจากสหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น และยุโรป ตามลำดับ ทั้งนี้การค้า มีลักษณะผสมทั้งคู่ค้าและคู่แข่ง

3.1 การเป็นคู่ค้าระหว่างไทยและเวียดนาม

ไทยและเวียดนามมีความเป็นคู่ค้ามากขึ้นชัดเจน สะท้อนจากระดับการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่เพิ่มขึ้นมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (รูปที่ 9) โดยสินค้านำเข้าหลักของไทยจากเวียดนามคือโทรศัพท์มือถือ ขณะที่สินค้านำเข้าหลักของเวียดนามจากไทยคือรถยนต์¹¹

รูปที่ 9 มูลค่าสินค้านำเข้าระหว่างไทยและเวียดนาม แบ่งตามหมวด (ปี 2552 และ 2562)

ที่มา: ข้อมูลจาก TradeMap คำนวณโดยผู้เขียน

ทั้งนี้ สินค้าอุปโภคบริโภคเติบโตสูงสุดในช่วงปี 2552 – 2562 โดยสินค้าที่ไทยนิยมนำเข้า ได้แก่ อาหารทะเล รองเท้า และเครื่องนุ่งห่ม ส่วนสินค้าที่เวียดนามนิยมนำเข้า ได้แก่ ผลไม้ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ เครื่องปรับอากาศ และตู้เย็น นอกจากนี้ มูลค่าของการนำเข้าในหมวดวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง (วัตถุดิบฯ) ระหว่างสองประเทศในช่วงปี 2552 – 2562 ยังเพิ่มขึ้นมาก โดยไทยนำเข้าวัตถุดิบฯ จากเวียดนามเพิ่มขึ้นเฉลี่ย

ร้อยละ 11 ต่อปี โดยมีสินค้าหลัก คือ น้ำมันดิบ ชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ และวัสดุพลาสติก ขณะที่เวียดนามนำเข้าวัตถุดิบฯ จากไทยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6 ต่อปี มีสินค้าหลัก คือ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม วัสดุทองแดง หนังสือ กระดาษ เคมีภัณฑ์ เม็ดพลาสติก และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสะท้อนว่าทั้งสองประเทศเกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิตมากขึ้นตลอดช่วงที่ผ่านมา และยังมีแนวโน้มจะเกี่ยวข้องกันมากขึ้นอีกในอนาคต

ด้านผลสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคเวียดนาม¹² สะท้อนว่าผู้บริโภคมากกว่าร้อยละ 90 เลือกซื้อสินค้าหมวดอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เป็นแบรนด์จากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับความนิยมมากที่สุด จึงเป็นโอกาสของไทยซึ่งเป็นฐานการผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าของญี่ปุ่น อาทิ เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า ตู้เย็น ตู้แช่ ในการขยายตลาดในภาวะที่เศรษฐกิจเวียดนามกำลังขยายตัวได้ดี

3.2 การเป็นคู่แข่งระหว่างไทยและเวียดนาม

แม้ว่าไทยและเวียดนามมีความสัมพันธ์ทางการค้าเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่ทั้งสองประเทศก็เป็นคู่แข่งทางการค้าเช่นกัน โดยการส่งออกของเวียดนามที่เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อส่งออกของไทยในบางหมวดสินค้าอย่างชัดเจน เช่น ระหว่างปี 2552 - 2561 ไทยได้สูญเสียส่วนแบ่งตลาดในหมวดรองเท้า¹³ ให้แก่เวียดนามใน 3 ประเทศผู้นำเข้าหลัก ได้แก่ สหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่น ขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดในหมวดสิ่งทอเพิ่มขึ้นมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงส่วนแบ่งตลาด

คำนวณจากการนำเข้าสินค้าของสหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่น

ตลาดส่งออก	ประเภทสินค้าตามพิกัดศุลกากร	สินค้าเวียดนาม		สินค้าไทย	
		ปี 2552	ปี 2561	ปี 2552	ปี 2561
สหรัฐฯ	หมวด 11: สิ่งทอ	5.9%	12.0%	1.7%	1.0%
	หมวด 12: รองเท้า	5.2%	18.1%	0.7%	0.4%
จีน	หมวด 11: สิ่งทอ	1.3%	11.3%	1.3%	1.5%
	หมวด 12: รองเท้า	9.5%	31.6%	2.4%	0.7%
ญี่ปุ่น	หมวด 11: สิ่งทอ	3.4%	11.2%	1.5%	2.2%
	หมวด 12: รองเท้า	2.7%	14.0%	1.1%	0.8%

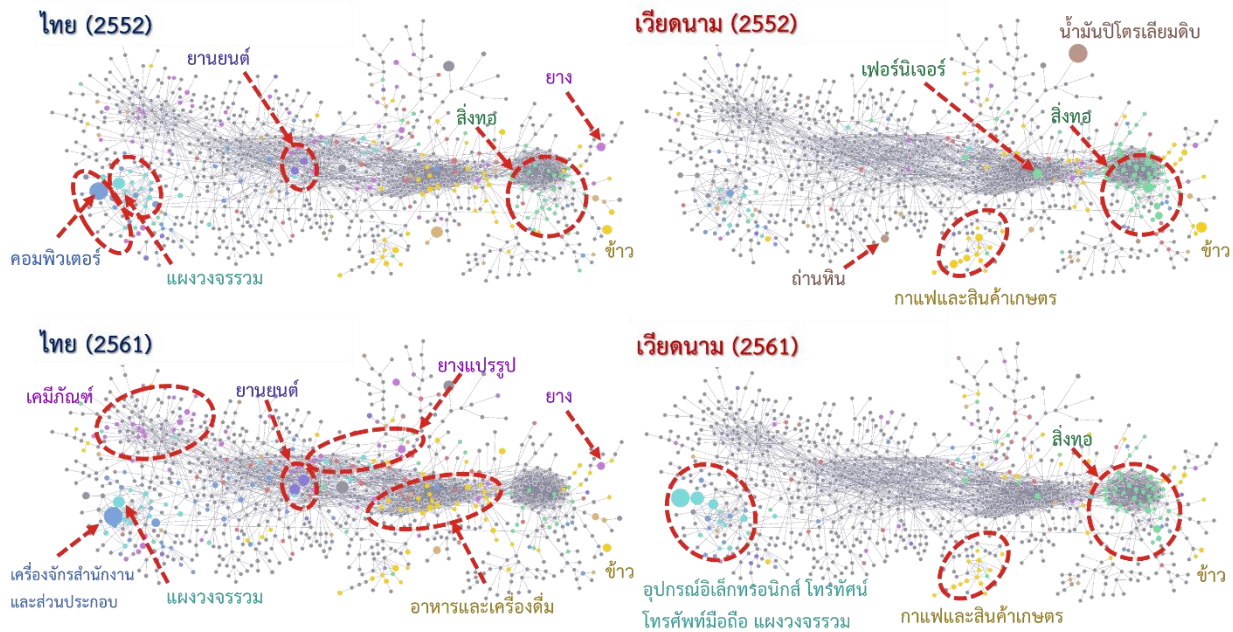
ที่มา: ข้อมูลจาก TradeMap คำนวณโดยผู้เขียน

¹¹ โทรศัพท์มือถือ จัดอยู่ในหมวดสินค้าทุน ส่วนรถยนต์จัดอยู่ในหมวดสินค้านำเข้าอื่น ๆ

¹² Deloitte (2563), The Vietnam Consumer Survey: An accelerating momentum

¹³ หมวด 11: สิ่งทอ หมายความว่ารวมถึง สิ่งทอและของทำด้วยสิ่งทอ หมวด 12: รองเท้า หมายความว่ารวมถึง รองเท้า เครื่องสวมศีรษะ รม ปักกันแดด ไม่เท้า ไม่เท้าที่เป็นที่นั้ง แส้ แส้ขี้น และ ส่วนประกอบของของดังกล่าว ขนสัตว์ปีกที่จัดเตรียมแล้ว และ ของทำด้วยขนดังกล่าว ดอกไม้เทียม รวมทั้งของทำด้วยผมนคน

รูปที่ 10 Product Space ของไทยและเวียดนาม (ปี 2552 และ 2561)

ที่มา: The Atlas of Economic Complexity เรียบเรียงโดยผู้เขียน

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์เพิ่มเติมด้วยข้อมูล Product Space¹⁴ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการแสดงถึงศักยภาพการผลิตสินค้าของประเทศ ในช่วงเวลาหนึ่ง พบว่าในปี 2552 ข้อมูล Product Space ของไทยและเวียดนามแสดงให้เห็นว่าสินค้าส่งออกหลักของไทย ได้แก่ คอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะแผงวงจรรวม ยานยนต์ ยาง สินค้าเกษตรโดยเฉพาะข้าว และสิ่งทอ ในขณะที่สินค้าส่งออกหลักของเวียดนามประกอบด้วย น้ำมันปิโตรเลียมดิบ ถ่านหิน สินค้าเกษตรโดยเฉพาะข้าว และกาแฟ เฟอร์นิเจอร์ รองเท้า และสิ่งทอ กล่าวคือ ในปี 2552 ไทยและเวียดนามแข่งขันกันในการส่งออกข้าวและสิ่งทอเป็นหลัก (รูปที่ 10 บน)

ในปี 2561 ข้อมูล Product Space แสดงให้เห็นว่า ไทยและเวียดนามมีความสามารถในการผลิตเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2552 โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (รูปที่ 10 ล่าง) ซึ่งไทยสามารถต่อยอดเพิ่มการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ได้ดี¹⁵ ขณะที่เวียดนามพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือได้สำเร็จเช่นกัน ขณะเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าความสามารถในการผลิตสิ่งทอของไทยลดลง แต่เวียดนามยังคงความสามารถในการผลิตสิ่งทอไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลส่วนแบ่งตลาดของสินค้ากลุ่มดังกล่าว

ในมิติคู่แข่ง ไทยควรหลีกเลี่ยงการแข่งขันในกลุ่มอุตสาหกรรมที่เวียดนามได้เปรียบมากกว่า เช่น สิ่งทอ เฟอร์นิเจอร์ กาแฟและสินค้าเกษตร และควรมุ่งผลิตและต่อยอดสินค้าใหม่ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งนอกจากสินค้าหมวดยานยนต์ที่ชี้ให้เห็นไปแล้วข้างต้น ไทยยังมีความสามารถในการผลิตสินค้าประเภทอื่น ๆ เช่น ยาง ยางแปรรูป เคมีภัณฑ์ ยานยนต์ และอาหารและเครื่องดื่มซึ่งมีโอกาสต่อยอดสินค้าหรือนวัตกรรมใหม่ได้ง่ายกว่าเวียดนาม นอกจากนี้ การพัฒนาจะเป็นไปได้เร็วมากขึ้นหากไทยสามารถดึงดูด FDI เพื่อช่วยในการพัฒนาสินค้าใหม่และการสร้างนวัตกรรม

4. สถานการณ์ปัจจุบันและปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศของเวียดนาม

ก่อนวิกฤตการณ์การเงินโลกปี 2550 – 2551 FDI ของเวียดนามส่วนใหญ่อยู่ในการผลิตน้ำมันดิบ และการ

¹⁴ Hausmann and Hidalgo (2014) ได้ใช้ข้อมูลการส่งออกของทุกประเทศทั่วโลกมาคำนวณสร้างแผนที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ที่ใช้ในการผลิตสินค้าแต่ละประเภท โดยประเภทสินค้าจะถูกแสดงด้วยวงกลม และถูกแบ่งหมวดผ่านการใช้สีต่าง ๆ (สีเทาหมายถึงประเทศดังกล่าว ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าประเภทนั้น) ส่วนขนาดของวงกลมสะท้อนมูลค่าการส่งออกของสินค้านั้น

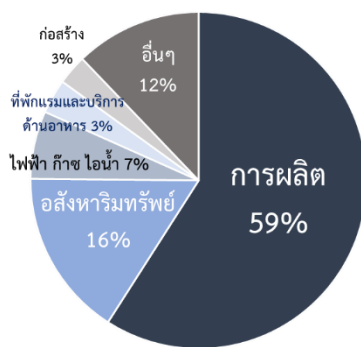
ทั้งนี้ ประเภทสินค้าที่ใช้องค์ความรู้ในการผลิตคล้ายกันจะปรากฏอยู่บริเวณใกล้เคียงกันบนแผนที่ ซึ่งข้อมูล Product Space ของแต่ละประเทศ จะมีส่วนที่แสดงเป็นสีในบางวงกลมบนแผนที่เท่านั้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงองค์ความรู้และความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าประเภทนั้น ๆ ในแต่ละช่วงเวลา

¹⁵ ทศพล ณา และปิติ (2560)

ผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น อาทิ อุตสาหกรรมสิ่งทอ สะท้อนถึงการลงทุนที่เน้นเฉพาะข้อได้เปรียบด้านต้นทุนแรงงานต่ำ

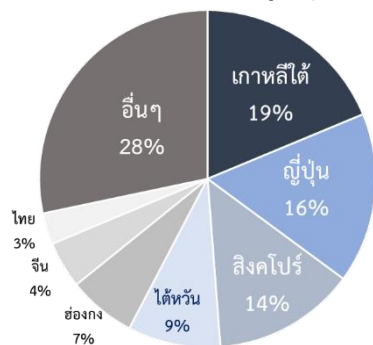
อย่างไรก็ตาม หลังช่วงปี 2552 เป็นต้นมา FDI ในเวียดนามมีความหลากหลาย โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ที่บริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ได้เข้ามาลงทุนอย่างต่อเนื่อง โดย ณ สิ้นปี 2562 เวียดนามมีมูลค่าเงินลงทุนโดยตรงสุทธิสะสมกว่า 161,111 ดอลลาร์ สรอ.¹⁶ อยู่ในการผลิตร้อยละ 59 ในอสังหาริมทรัพย์ร้อยละ 16 และในการผลิตไฟฟ้าร้อยละ 7 (รูปที่ 11) โดยประเทศที่เข้ามาลงทุนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ (รูปที่ 12) ซึ่งการลงทุนของเวียดนามมีแนวโน้มเติบโตได้ดี สะท้อนจากข้อมูลมูลค่าการลงทุนที่ไหลเข้าเวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (รูปที่ 13)

รูปที่ 11 สัดส่วน FDI สะสมในเวียดนาม ณ สิ้นปี 2562 จำแนกตามหมวดธุรกิจ

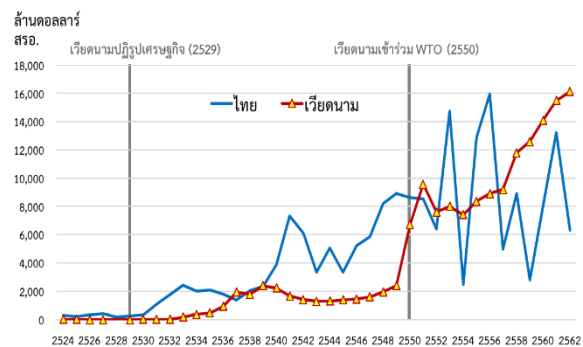
ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

รูปที่ 12 สัดส่วน FDI สะสมในเวียดนาม ณ สิ้นปี 2562 จำแนกตามประเทศผู้ลงทุน

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

รูปที่ 13 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI Net Inflows) ของไทยและเวียดนาม (ปี 2524 - 2562)

ที่มา: ธนาคารโลก

ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่ดึงดูดเงินลงทุนต่างประเทศให้ไหลเข้าเวียดนามอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

4.1 ตลาดมีศักยภาพในการขยายตัวสูง จากความพร้อมด้านแรงงานและกำลังซื้อ

เวียดนามมีประชากรวัยทำงาน (อายุ 15 – 59 ปี) กว่า 63 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 65 ของประชากรทั้งหมด และมีค่าอายุเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานที่ 36 ปี (ค่ามัธยฐานที่ 35 ปี¹⁷) ส่งผลให้มีความพร้อมที่จะรองรับการขยายการลงทุน โดยเฉพาะในกลุ่มที่ใช้แรงงานเข้มข้น นอกจากนี้ กำลังซื้อสูงขึ้นตามสัดส่วนชนชั้นกลาง¹⁸ ที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยคาดว่าจะเพิ่มขึ้นสองเท่า จากร้อยละ 13 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 26 ในปี 2569¹⁹ ส่งผลให้เศรษฐกิจมีแนวโน้มขยายตัวสูงตามแรงส่งของการบริโภค

4.2 ต้นทุนการผลิตโดยรวมต่ำ

เวียดนามมีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต ส่วนหนึ่งจากค่าแรงที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับจีนและไทย โดยอยู่ที่ 5 – 5.75 ดอลลาร์ สรอ. ต่อวัน²⁰ คิดเป็นเพียง 1 ใน 3 ของค่าแรงขั้นต่ำในจีน และคิดเป็นครึ่งหนึ่งของค่าแรงขั้นต่ำในไทย นอกจากนี้ ค่าไฟฟ้าของเวียดนามยังต่ำกว่าไทยถึงร้อยละ 40 (ตารางที่ 2) ส่วนหนึ่งจากการที่เวียดนามมีถ่านหินสำรองเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้าในปริมาณมาก ขณะที่ไทยใช้ก๊าซธรรมชาติที่มีราคาสูงกว่าเป็นเชื้อเพลิงหลัก

¹⁶ World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic (UNCTAD)

¹⁷ ข้อมูลจาก Population Pyramid (ปี 2562) คำนวณโดยผู้เขียน โดยอายุเฉลี่ยประชากรวัยแรงงาน อายุ 15 – 59 ปี อยู่ที่ 35.8 ปี และค่ามัธยฐานประชากรวัยแรงงานอยู่ที่ 34.9 ปี

¹⁸ ชนชั้นกลาง (Middle Class) ในนิยามของธนาคารโลก คือ ประชากรที่มีรายรับเฉลี่ยอยู่ที่ 10 – 50 ดอลลาร์ สรอ. ต่อวัน

¹⁹ ข้อมูลจากเว็บไซต์ธนาคารโลก (ณ เมษายน 2563)

<https://www.worldbank.org/en/country/vietnam/overview>

²⁰ ที่มา: ASEAN Briefing (มกราคม 2563)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศ	ค่าไฟฟ้า (บาท/กิโลวัตต์/ชั่วโมง)
 ฟิลิปปินส์	6.29
 สิงคโปร์	5.52
 ไทย	3.82
 อินโดนีเซีย	3.13
 เวียดนาม	2.59
 มาเลเซีย	1.81

ที่มา: globalpetrolprices (มิถุนายน 2562)

4.3 ทำเลื้อต่อการค้าระหว่างประเทศ

ทำเลที่ตั้งของเวียดนามเอื้อต่อการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมขั้นต้นและการทำการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากอยู่ใกล้จีนซึ่งเป็นแหล่งห่วงโซ่อุปทานเดิม จึงทำให้ง่ายต่อการนำเข้าสินค้าขั้นต้นเพื่อผลิตและประกอบสินค้า นอกจากนี้ พื้นที่ชายฝั่งของเวียดนามยังสามารถพัฒนาเป็นท่าเรือออกทะเลได้อีกมาก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งออกสินค้าผ่านทะเลจีนใต้ที่เป็นเส้นทางการค้าทางทะเลที่สำคัญของโลกได้ต่อไป

4.4 นโยบายสนับสนุนของภาครัฐ

เสถียรภาพทางการเมืองของเวียดนามที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์มีความชัดเจนและต่อเนื่อง และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนต่างชาติที่ต้องการลงทุนในระยะยาว ทั้งนี้ นโยบายหลักที่เป็นแม่เหล็กดึงดูด FDI ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ได้แก่

(1) การผ่อนคลายกฎระเบียบให้การลงทุนของต่างชาติทำได้สะดวก เท่าเทียม และสามารถแข่งขันกับธุรกิจในห้องถิ่นได้ เช่น การปรับปรุง Law on Enterprises และ Law on Investment ต่อเนื่อง และได้ออกกฎหมายสองฉบับล่าสุดในปี 2563 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในปี 2564

(2) การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี และสิทธิประโยชน์เพื่อสนับสนุนการลงทุนที่ภาครัฐต้องการส่งเสริม เช่น การลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ และการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตด้านเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเติบโตของประเทศในอนาคต เป็นต้น

(3) การเข้าร่วมความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ จำนวน 13 ฉบับ²¹ โดยมีความตกลงที่สำคัญล่าสุด อาทิ ความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Trans-Pacific Partnership: CPTPP) และ EU - Viet Nam FTA ซึ่งช่วยเพิ่มข้อได้เปรียบและโอกาสในการขยายตลาดการค้าระหว่างประเทศ

4.5 ปัจจัยภายนอก ที่ช่วยเร่งการย้ายฐานการผลิตจากแหล่งห่วงโซ่อุปทานเดิม

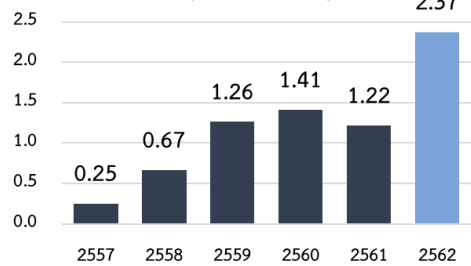
ในปี 2562 เวียดนามได้รับ FDI เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึงร้อยละ 48 นอกจากนี้ ยังได้รับ FDI ในโครงการใหม่จากจีนกว่า 2.37 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. เพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวจากปีก่อนหน้า (รูปที่ 14) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากสงครามการค้าจีน-สหรัฐฯ ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางปี 2561 โดยสหรัฐฯ เริ่มปรับเพิ่มอัตราภาษีนำเข้าสินค้าที่นำเข้าจากจีน และจีนตอบโต้โดยการปรับเพิ่มอัตราภาษีต่อสินค้าของสหรัฐฯ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เวียดนามได้รับประโยชน์จากการเบี่ยงเบนทิศทางการค้า (Trade Diversion) ซึ่งนอกจากเวียดนามจะสามารถส่งออกสินค้าไปสหรัฐฯ ได้เพิ่มขึ้นทดแทนสินค้าที่เดิมจีนเป็นผู้ส่งออกแล้ว เวียดนามยังได้รับการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น จากการที่บริษัทต่าง ๆ ได้ย้ายฐานการผลิต (Relocation) จากจีนมายังเวียดนาม ตามกระแสของการที่บริษัทต่าง ๆ พยายามที่จะลดสัดส่วนการพึ่งพาจีนลง (China Plus One) และจากการเข้ามาลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากเอเชียและตะวันตกอีกด้วย โดยบริษัทที่ย้ายฐานการผลิตมา มีหลายรูปแบบ ทั้งอุตสาหกรรมกลุ่มเดิมที่ใช้แรงงานเข้มข้น รวมไปถึงอุตสาหกรรมรุ่นใหม่ที่เน้นนวัตกรรมและมีเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง ทั้งนี้ การย้ายฐานการผลิตและการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจะส่งเสริมให้เวียดนามเป็นผู้ผลิตสินค้าหมวดอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้ารายใหญ่ของโลก ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความได้เปรียบและเป็นสินค้าส่งออกหลัก และเป็นฐานการผลิตสำคัญของบริษัทชั้นนำหลายแห่งในปัจจุบัน

²¹ ไทยมีความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ จำนวน 13 ฉบับ เช่นกัน แต่ครอบคลุมเพียง 18 ประเทศ โดยความตกลงของไทยยังไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มประเทศใน CPTPP (แคนาดา เม็กซิโก)

สหภาพยุโรป และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (อาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และรัสเซีย) (ณ 16 กรกฎาคม 2563)

รูปที่ 14 พุ่งจดทะเบียนสะสม FDI ในเวียดนามจากจีน

พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. (2557 – 2562)

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

นอกจากนี้ การเริ่มใช้มาตรการ Lockdown ในจีนช่วงต้นปี 2563 เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ห่วงโซ่อุปทานเกิดภาวะชะงักงัน (Supply Chain Disruption) และเกิดเป็นกระแสนิยมให้นักลงทุนกระจายความเสี่ยง ห่วงโซ่อุปทานออกจากจีนเพิ่มขึ้น ประกอบกับการดำเนินนโยบายควบคุมโรคระบาดในเวียดนามเป็นไปได้อย่างดี การแพร่ระบาดครั้งนี้จึงน่าจะเป็นตัวเร่งเพิ่มเติมให้เกิดการย้ายฐานการผลิตออกจากจีน และทำให้เวียดนามได้รับเงินลงทุนโดยตรงเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการผลิต ดังเช่นที่เกิดขึ้นในปี 2562

5. FDI เวียดนามกับไทย ต่างกันอย่างไร

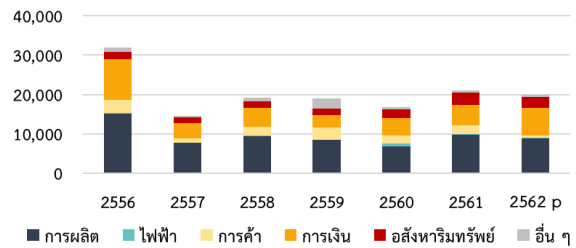
FDI (Net Flow) ของเวียดนามมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง จนสูงกว่าไทยตั้งแต่ปี 2557 เนื่องจากความสามารถในการแข่งขันโดยรวมของเวียดนามที่ดีขึ้น ประกอบกับผลบวกจากการย้ายฐานการผลิตจากต่างชาติ น่าสนใจว่า มูลค่า FDI ที่สูงขึ้นต่อเนื่องของเวียดนามอยู่ในอุตสาหกรรมใด มีส่วนที่ทับซ้อนไทยหรือไม่

5.1 โครงสร้าง FDI

เมื่อดูข้อมูลย้อนกลับไปตั้งแต่ปี 2556 พบว่า FDI ที่ไหลเข้าไทย (FDI Inflow) (รูปที่ 15) มีความหลากหลายมากกว่าเวียดนาม (ข้อมูล FDI Registered Capital) (รูปที่ 16) ที่เม็ดเงิน FDI กว่าร้อยละ 60 กระจุกอยู่ในภาคการผลิต ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการพัฒนาประเทศที่เน้นการผลิตเพื่อการส่งออก ส่งผลให้ดุลการค้าของเวียดนามขาดดุลลดลงต่อเนื่อง จนกระทั่งเกินดุลได้ในปัจจุบัน และมีแนวโน้มเกินดุลเพิ่มขึ้นในอนาคต

รูปที่ 15 FDI Inflow ในไทย (2556 – 2562)

ล้านดอลลาร์ สหรัฐ.

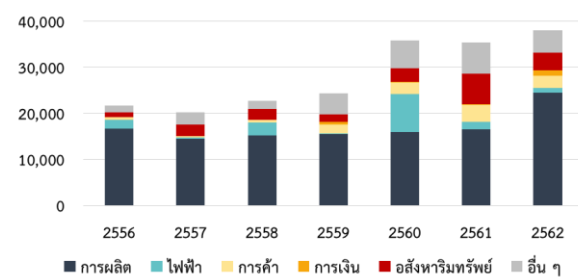
หมายเหตุ: ไม่รวม FDI Inflow ที่เป็นสินเชื่อการค้า (Trade Credit)

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

รูปที่ 16 FDI Registered Capital ในเวียดนาม

(2556 – 2562)

ล้านดอลลาร์ สหรัฐ.

ที่มา: General Statistics Office of Viet Nam

5.2 นโยบายสนับสนุน FDI

FDI ในภาคการผลิตของเวียดนามส่วนใหญ่อยู่ในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น และการประกอบชิ้นส่วน (Assembly-Based Manufacture) โดยเฉพาะสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ และรถยนต์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมปลายน้ำที่มีมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ การส่งออกสินค้าเหล่านี้ไม่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศได้มากนัก²² ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา ไทยและเวียดนามได้แข่งขันกัน ในอุตสาหกรรมกลุ่มนี้ ทั้งการผลิตสินค้าในหมวดอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ แต่ยังไม่สามารถพัฒนาภาคการผลิตไปสู่อุตสาหกรรมต้นน้ำที่มีมูลค่าเพิ่มสูงกว่าได้

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเวียดนามได้เริ่มใช้นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industry) ตั้งแต่ปี 2560 เพื่อส่งเสริมการผลิตที่สามารถทดแทนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าชิ้นกลาง ซึ่งจะช่วยให้เวียดนามสร้างมูลค่าเพิ่มจากผู้ผลิตในประเทศได้มากขึ้น และอาจส่งผลให้ไทยส่งออกวัตถุดิบหรือสินค้าชิ้นกลางไปเวียดนามได้ลดลง จากปัจจุบันที่สินค้าเหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 42 ของการส่งออกทั้งหมดของไทยไปเวียดนาม²³

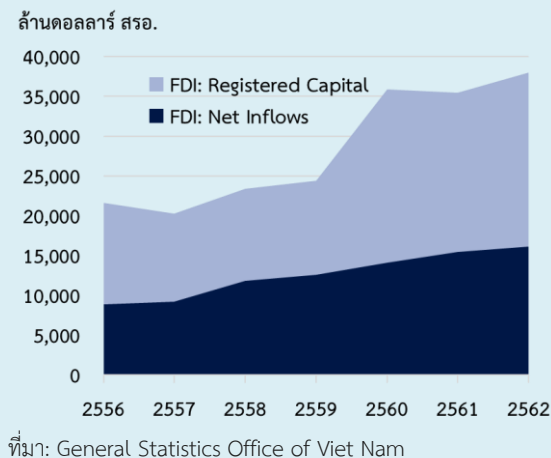
²² LE Quoc Phuong (2561) Vietnam's Low National Competitiveness: Causes, Implications and Suggestions for Improvement

²³ ที่มา: TradeMap (ข้อมูลปี 2562) คำนวณโดยผู้เขียน

BOX 2: ความแตกต่างของข้อมูล FDI ไทย และเวียดนาม

ข้อมูล FDI ที่เผยแพร่ของไทยมีการจำแนกด้าน Inflow และ Outflow ตลอดจนมีการจำแนกเป็นรายประเทศที่ลงทุนและรายภาคธุรกิจ ในขณะที่ข้อมูล FDI ที่เผยแพร่ของเวียดนามมีเพียงข้อมูล Net Inflows ซึ่งเป็นการลงทุนที่เกิดขึ้นจริง โดยไม่มีการจำแนกประเทศและภาคธุรกิจ อย่างไรก็ตาม เวียดนามมีการเผยแพร่มูลค่าทุนจดทะเบียนสะสมของ FDI (FDI Registered Capital) ที่มีการจำแนกภาคธุรกิจ แต่มีข้อจำกัดคือไม่สามารถทราบได้ว่ามูลค่า FDI ที่เกิดขึ้นจริงเป็นเท่าใด ทั้งนี้ มูลค่าทุนจดทะเบียนสะสมของ FDI จะมีค่าสูงกว่า FDI Net Inflows ที่เกิดขึ้นจริงเสมอ (รูปที่ 17)

รูปที่ 17 เปรียบเทียบ FDI Registered Capital กับ FDI Net Inflows ของเวียดนาม (ปี 2556 – 2562)

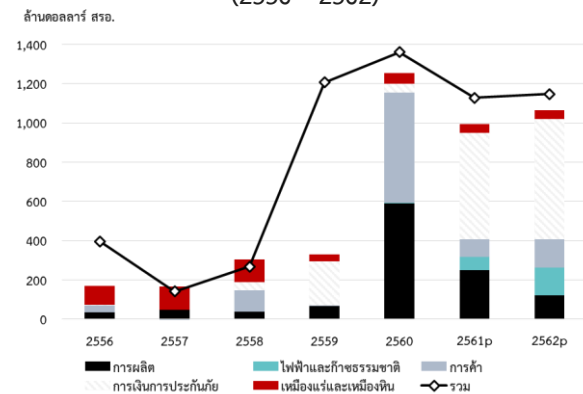
ในระยะต่อไป เวียดนามให้ความสำคัญกับ FDI ที่มีคุณภาพมากขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศ โดยมุ่งเน้นด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่อาศัยเทคโนโลยีขั้นสูง และด้านการวิจัยและพัฒนา ตามแผนยุทธศาสตร์ด้านการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (New-Generation FDI Attraction Strategy 2018 - 2030) ซึ่งต่างจากยุทธศาสตร์เดิมที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ลงทุนประเภทอุตสาหกรรม และขนาดโครงการลงทุน ทั้งนี้ นโยบายใหม่ของเวียดนามมีส่วนที่คล้ายคลึงกับไทยที่เน้นส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมที่เน้นนวัตกรรมตามโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจ “Thailand 4.0” ทำให้ไทยและเวียดนามอาจต้องแข่งขันดึงดูด FDI ในอนาคต ซึ่งเวียดนามอาจมีข้อได้เปรียบในด้านต้นทุนและแรงงาน

ในขณะที่ไทยมีจุดดึงดูดสำคัญจากการพัฒนาโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ที่มีปัจจัยสนับสนุนการลงทุนค่อนข้างพร้อมอยู่แล้ว หากไทยสามารถพัฒนา EEC ได้อย่างชัดเจน ต่อเนื่อง และแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างด้านแรงงานอย่างได้ผล ก็จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน และทำให้ไทยมีโอกาสดึงดูดเงินลงทุนและเริ่มเดินเครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจในยุค 4.0²⁴ เพื่อแข่งขันกับเวียดนามได้

6. โอกาสและความเสี่ยงของธุรกิจไทยในการลงทุนที่เวียดนาม

นอกจากการแข่งขันเพื่อดึงดูด FDI แล้ว ไทยสามารถใช้เวียดนามเป็นฐานการลงทุนได้เช่นกัน โดยธุรกิจไทยได้หันไปลงทุนในเวียดนามได้ระยะหนึ่งแล้ว และยังมีทิศทางการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นในระยะหลัง สะท้อนจากข้อมูลการลงทุนโดยตรงสุทธิของไทย (Net TDI) ในเวียดนาม (รูปที่ 18) ทั้งนี้ การลงทุนจากไทยยังค่อนข้างกระจายตัวในหลากหลายธุรกิจ อาทิ การค้าและการผลิตโดยเฉพาะอาหารและเครื่องดื่ม ที่ขยายตัวได้ดีตามกำลังซื้อของประชากรเวียดนามที่เติบโตดี หรือการผลิตไฟฟ้าโดยเฉพาะโรงไฟฟ้าพลังงานทดแทน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งการลงทุนที่มาแรงในระยะหลัง เนื่องจากความต้องการใช้ไฟฟ้าของเวียดนามมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตามการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและสังคมเมือง ประกอบกับที่รัฐบาลเวียดนามมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนด้านพลังงานทดแทนอย่างจริงจัง

รูปที่ 18 Net TDI ไปเวียดนาม จำแนกตามประเภทธุรกิจ (2556 – 2562)

²⁴ ณัฏฐพล จรูญพิพัฒน์กุล (2562) “โครงการ EEC: ความหวังใหม่ในการพลิกฟื้นวัฏจักรการลงทุน”

นอกจากนี้ อีกหนึ่งธุรกิจที่น่าสนใจในการลงทุนสำหรับผู้ประกอบการไทย คือ ธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะผลไม้แปรรูปที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ และเวียดนามมีทรัพยากรมาก แต่ยังขาดแคลน Know-How ด้านเทคโนโลยีการผลิตรวมถึงเงินทุน ไทยจึงสามารถใช้โอกาสนี้เข้าไปในฐานะพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อขยายตลาดทั้งในเวียดนามและตลาดโลก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเวียดนามมีปัจจัยเด่นที่เอื้อให้เกิดการลงทุน แต่สภาพแวดล้อมสำหรับการประกอบธุรกิจจริงก็ยังไม่มีความท้าทายที่รอการพัฒนาในหลายด้านเช่นกัน โดยจากข้อมูลอันดับความยากง่ายในการประกอบธุรกิจ²⁵ (Ease of Doing Business Ranking) ในปี 2563 พบว่าเวียดนามมีคะแนนเป็นอันดับที่ 70 จาก 190 ประเทศทั่วโลก โดยยังมีปัจจัยในการประกอบธุรกิจที่ได้คะแนนประเมินต่ำอยู่หลายประการ อาทิ การเริ่มต้นธุรกิจ การแก้ปัญหาการล้มละลาย และการชำระภาษี (ตารางที่ 3) ซึ่งตัวชี้วัดกลุ่มนี้ สะท้อนถึงประเด็นที่นักลงทุนต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการศึกษาระเบียบข้อบังคับและข้อจำกัดต่าง ๆ ก่อนเข้าไปลงทุนที่เวียดนาม

นอกจากนี้ ข้อมูลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขัน²⁶ (Competitiveness Ranking) (ตารางที่ 4) ยังแสดงให้เห็นว่าเวียดนามยังมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่ต่ำกว่าไทยในเกือบทุกด้าน อาทิ พลวัตทางธุรกิจ ซึ่งสะท้อนถึงกรอบกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เอื้อให้ผู้ประกอบการเริ่มต้นหรือยุติการประกอบธุรกิจโดยง่าย สอดคล้องกับผลการจัดอันดับความยากง่ายในการประกอบธุรกิจ ที่เวียดนามยังมีอันดับต่ำกว่าไทย

ตารางที่ 3 อันดับความยากง่ายในการประกอบธุรกิจของไทยและเวียดนาม จำแนกตามตัวชี้วัด (ปี 2563)

ตัวชี้วัด	อันดับของ ไทย	อันดับของ เวียดนาม
ภาพรวม	21	70
1. การเริ่มต้นธุรกิจ	47	115
2. การขออนุญาตก่อสร้าง	34	25
3. การขอใช้ไฟฟ้า	6	27
4. การจดทะเบียนทรัพย์สิน	67	64
5. การได้รับสินเชื่อ	48	25
6. การคุ้มครองผู้ลงทุนเสี่ยงข้างน้อย	3	97
7. การชำระภาษี	68	109
8. การค้าระหว่างประเทศ	62	104
9. การบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลง	37	68
10. การแก้ปัญหาการล้มละลาย	24	112

ที่มา: ธนาคารโลก

ตารางที่ 4 อันดับความสามารถในการแข่งขันของไทยและเวียดนาม จำแนกตามตัวชี้วัด (ปี 2562)

ตัวชี้วัด	อันดับของ ไทย	อันดับของ เวียดนาม
ภาพรวม	40	67
1. สถาบัน	67	89
2. โครงสร้างพื้นฐาน	71	77
3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	62	41
4. เสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาค	43	64
5. สุขภาพ	38	71
6. ทักษะแรงงาน	73	93
7. ตลาดผลิตภัณฑ์	84	79
8. ตลาดแรงงาน	46	83
9. ระบบการเงิน	16	60
10. ขนาดตลาด	18	26
11. พลวัตธุรกิจ	21	89
12. ความสามารถด้านนวัตกรรม	50	76

ที่มา: สภาเศรษฐกิจ

²⁵ คือผลของรายงานการจัดอันดับความยากง่ายในการเข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ที่จัดทำขึ้นทุกปีโดยธนาคารโลก โดยมีตัวชี้วัดในการสำรวจทั้งหมด 10 ด้าน ครอบคลุมทั้งวงจรธุรกิจ (Business Cycle) ตั้งแต่การเริ่มต้นจัดตั้งธุรกิจ จนถึงกาปิดกิจการ

²⁶ คือผลของรายงานการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศทั่วโลก ที่จัดขึ้นทุกปีโดยสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) โดยมีตัวชี้วัดในการสำรวจทั้งหมด 12 หมวด ครอบคลุมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (หมวด 1-4) ทรัพยากรมนุษย์ (หมวด 5-6) ตลาด (หมวด 7-10) และระบบนิเวศของนวัตกรรม (หมวด 11-12)

7. บทสรุปและนัยต่อประเทศไทย

เวียดนามใช้นโยบาย Doi Moi เพื่อเริ่มปฏิรูปเศรษฐกิจให้เป็นไปตามกลไกตลาดมากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจมีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด มีตลาดภายในประเทศที่มีศักยภาพจากกลุ่มชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้นมาก มีต้นทุนการผลิตโดยรวมต่ำ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมกลุ่มที่ใช้แรงงานเข้มข้น มีนโยบายสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ รวมถึงการเข้าร่วมความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ มากขึ้น เวียดนามจึงเป็นทั้งตลาดสำคัญของไทยในการส่งออกสินค้าหมวดอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าในกลุ่มที่ไทยยังเป็นฐานการผลิตและเป็นแหล่งลงทุนสำคัญของไทยในการเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิต ที่ปัจจุบันเวียดนามยังกระจุกอยู่ในอุตสาหกรรมปลายน้ำ ซึ่งต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางในระดับสูง โดยไทยอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีโอกาสเติบโตสูงจาก EU - Viet Nam FTA ผ่านการส่งออกหรือการลงทุนในเวียดนาม เพื่อผลิตสินค้าต้นน้ำ (ด้ายและเส้นใย) และกลางน้ำ (ผ้าผืน) ซึ่งภาครัฐสามารถมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการไทยสามารถออกไปลงทุนและใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของเวียดนามได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ภาครัฐควรใช้ประโยชน์จากความสามารถในการผลิตสินค้าของไทยที่หลากหลายกว่าเวียดนาม ในการสนับสนุนให้มีการลงทุนต่อยอดและพัฒนาสินค้าในกลุ่มที่ไทยมีความได้เปรียบ อาทิ ยาง ยางแปรรูป เคมีภัณฑ์ ยานยนต์ และอาหารและเครื่องดื่ม

สุดท้ายนี้ จากแนวโน้มการเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจเวียดนาม ประกอบกับความสามารถในการดึงดูดการลงทุน ทำให้คาดว่าเวียดนามพร้อมจะเดินหน้าพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว และกลายเป็นคู่แข่งที่น่าจับตาในอาเซียนต่อไป โดยเมื่อเปรียบเทียบกับไทย พบว่าเวียดนามได้รับเงินลงทุนจากต่างประเทศสูงกว่าไทยตั้งแต่ปี 2557 และมีมูลค่าการค้าสูงกว่าไทยในปี 2562 ดังนั้นทั้งภาครัฐและเอกชนควรต้องเร่งปรับตัวเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ อาทิ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเตรียมพร้อมสู่เศรษฐกิจดิจิทัล การแก้ปัญหาโครงสร้างแรงงาน การสนับสนุนการลงทุน ทั้งการลงทุนจากต่างประเทศ และการลงทุนในต่างประเทศ รวมถึงใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของไทยในอีกหลาย ๆ ด้าน ในการผลักดันศักยภาพเศรษฐกิจไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน

References:

- ศพล อยัทาน ณา อนันต์โชติกุล และปิติ ดิษยทัต (2560), สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, **เก่าไป ใหม่มา นวัตกรรมสินค้ากับโครงสร้างเศรษฐกิจไทย**, aBRIDGEd ISSUE 20-21/2017, https://www.pier.or.th/?post_type=abridged&p=5185
- มนัสชัย จีตระกุล และพงษ์เทพ จงเจริญรุ่งโรจน์ (2559), ธนาคารแห่งประเทศไทย, **ไขปริศนาการขยายตัวของ การส่งออกเวียดนามท่ามกลางเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว**, FAQ Issue 108, https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/FAQ/FAQ_108.pdf
- สมประวิณ มันประเสริฐ และก้องภพ วงศ์แก้ว (2562), สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, **“Inside-Out” โมเดลการเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**, aBRIDGEd ISSUE 21/2019, https://www.pier.or.th/wp-content/uploads/2019/11/aBRIDGEd_2019_021.pdf
- Das, K. (2019), Vietnam Briefing, **Port Infrastructure in Vietnam: 3 Regional Hubs for Importers and Exporters**, <https://www.vietnam-briefing.com/news/port-infrastructure-vietnam-3-hubs-for-importers-exporters.html/>
- Meng, P. (2020) Deloitte, **The Vietnam Consumer Survey: An accelerating momentum**
- Phuong, L. (2018), Vietnam Industry and Trade Information Center (VITIC), **Vietnam's Low National Competitiveness: Causes, Implications and Suggestions for Improvement**, KIEP Research Paper. Working paper 18-01 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3181785
- Shira, D. et al. (2018), Vietnam Briefing, **Supporting Industries in Vietnam**, <https://www.vietnam-briefing.com/news/supporting-industries-vietnam.html/>
- Shira, D. et al. (2020), Vietnam Briefing, **Q&A: Relocating Your Supply Chain to Vietnam**, <https://www.vietnam-briefing.com/news/qa-relocating-supply-chain-vietnam.html/>

ภาคผนวก

I. ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage: RCA) ซึ่งใช้เป็นตัวชี้วัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งของประเทศผู้ส่งออกหนึ่ง มีสมการในการคำนวณ ดังนี้

$$RCA_{ai} = \frac{x_a^i}{x_w^i} \quad \text{โดยที่}$$

RCA_{ai} คือ Revealed Comparative Advantage ของประเทศ a ในสินค้า i

x_a^i คือ สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้า i ของประเทศ a เทียบกับการส่งออกทั้งหมดของประเทศนั้น

x_w^i คือ สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้า i จากทั่วโลก เทียบกับมูลค่าการส่งออกรวมทั่วโลก

II. ดัชนีความเกื้อกูลทางการค้าระหว่างประเทศ (Trade Complementarity Index: TCI) ซึ่งใช้วัดความเป็น Natural Export Partner ระหว่างประเทศ โดยวัดจากการเปรียบเทียบโครงสร้างสินค้าส่งออกของเวียดนามกับโครงสร้างสินค้านำเข้าของประเทศคู่ค้า มีสมการในการคำนวณ ดังนี้

$$c_{ab} = 1 - \frac{(\sum_{i \in P} |x_a^i - m_b^i|)}{2} \quad \text{โดยที่}$$

c_{ab} คือ Trade Complementarity Index ของการส่งออกประเทศ a เทียบกับการนำเข้าของประเทศ b

x_a^i คือ สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้า i ของประเทศ a เทียบกับการส่งออกทั้งหมดของประเทศนั้น

m_b^i คือ สัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าสินค้า i ของประเทศ b เทียบกับการนำเข้าทั้งหมดของประเทศนั้น

P คือจำนวนรายการสินค้าส่งออกทั้งหมด

ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้บริหารจากฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ คุณดวงพร รอดเพ็งสังคะ คุณพรรณพิลาส เรืองวิสุทธิ คุณนฤมล เวสราธิกิจ และคุณมูจินท์ นวลนิ่ม สำหรับคำแนะนำและความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงบทความนี้ และความช่วยเหลือจากทีม FAQ Editors ที่ทำให้บทความนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

Contact authors :

ธนวัฒน์ พนิตพงศ์ศรี
เศรษฐกร
ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ
สายสื่อสารและความสัมพันธ์องค์กร
TanawaPa@bot.or.th

ณัชพล จรูญพิพัฒน์กุล
เศรษฐกรอาวุโส
ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ
สายสื่อสารและความสัมพันธ์องค์กร
NutchapJ@bot.or.th